

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmansällskapetets medlemsblad

N:o 1 Anno 2018

Olof Åhlström, som skrev ner och tryckte noterna till Bellmans visor, musikaliskt nav i det sengustavianska Stockholm och ämne för årets februariföreläsning. Bild KB.

Ordförandeord 2, Årsmöte 2018 3, Gustav eller Gustaf, skrivning av kunganamn 4, Olof Åhlström, februariföreläsning 6, Bellmankryssning 9, Höst med CMB 10, För en Enka 11, Martius 12.

Kära medlemmar i Bellmansällskapet!

Bellmankryssningen förra året blev mycket uppskattad. Så här beskriver en av passagerarna resan: "Det var en lysande upplevelse. Jag vågar påstå alla som var med på kryssningen var lyriska över arrangemanget."

Viking Lines *Cinderella* har under senare år seglat fram som en ypperlig scen för klassiska kulturarrangemang på söndagar, och jag som ordförande i Bellmansällskapet är stolt över att vi i år kan fortsätta samarbetet och bjuda på en ny kryssning den 6–7 maj. Läs om programmet på sidan 9 och följ med!

Det är viktigt för alla som arrangerar Bellmanprogram att publiken kommer, och därför uppskattar jag verkligen alla medlemmar som stöttar våra evenemang genom att gilla dem på Facebook och Instagram och andra sociala medier – och sedan även ta del av dem så att vi i slutändan får tillfälle att mötas i verkliga livet!

En förtäfflig arrangör av Bellmanprogram är Benoit Malmberg och Romeo och Julia-kören. Snart intar de återigen Dramaten med föreställningen "Fredmans begravning". Den ges vid två tillfällen: den 3 och 21 april. Via denna länk kan medlemmar i Bellmansällskapet erhålla rabatterade biljetter: <http://burl.nu/4zrujg>.

Jag kommer att se föreställningen den 21 april. Hoppas vi ses där! Glöm inte heller vårt årsmöte på Nedre Manilla den 15 april! Väl mött i vår!

*Mats Hayen
Ordförande*

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande
Mats Hayen
mats.hayen@stockholm.se

Vice ordförande
Carina Burman
Carina.Burman@littvet.uu.se

Sekreterare, webbredaktör
Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Skattmästare
Kristian Gustavson
kristiangustavson@gmail.com

Arkivarie
Olof Holm
olof.holm@huddinge.se

Klubbmästare
Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?
Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Protokollsekreterare
Jonas Nordin
jonas.nordin@kb.se

Webbmästare
Eva Frykevall
eva@frykevall.com

Övriga ledamöter
Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Bengt Jonshult
embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson
whiskyhasse@gmail.com

Postadress:
Bellmansällskapet
c/o Olof Holm
Terapivägen 16 E
141 56 Huddinge

E-post:
sallskapet@bellman.org

Hemsida:
www.bellman.org

Sällskapets pg:
45 19 50-0

BELLMANSSÄLLSKAPET

kallar till

ÅRSMÖTE 2018

Söndagen den 15 april kl. 14

på Nedre Manilla, Djurgårdsvägen 232

Efter årsmötesförhandlingarna:

FRAGMENT UR ETT DIKTARLIV

-om Bellman vid tre viktiga tillfällen

med Bellmansångarna **Anders Fröling** och **Bengt Jonshult**
och berättaren **Mats Hayen**

Nedre Manilla från sjön. Arkitekt Ragnar Östberg 1909.

För Bellmansällskapets medlemmar är föreställningen gratis, för gäster kostar den 100 kr, och då ingår pausbubblen. (Medtag i namnförsett kuvert eller swisha på plats.) Begränsat antal platser. Föranmälan till föreställningen till skattmästaren Kristian Gustavson kristiangustavson@gmail.com, senast den 8 april.

Buss 69 till Manilla från t.ex. Klarabergsviadukten.

Gustav, Gustaf, Gustave eller Gustavus?

– om skrivning av kunganamn

av Catharina Grünbaum

Gustav III:s egenhändiga namnunderskrift i ett utnämningsärende, Gripsholm 28.10.1776

Varför skriver vi i Hwad Behagas? liksom i andra tidningar och i de flesta böcker *Gustav III* på detta sätt när han själv bevisligen skrev *Gustaf*?

Kunganamn har inte förrän på senare tid – det vill säga från mitten av 1800-talet – varit en privatsak. En svensk skrifttradition har varit och är att normalisera dem. Fram till och med Karl XV får kungligheterna svensk normalstavning, sålunda *Albrekt, Kristoffer, Karl, Kristi-*

an, Kristina, Katarina, Margareta, Erik, Gustav Adolf.

Utifrån inhämtade drottningar har fått sina namn försvenskade till såväl form som stavning. *Luise Ulrike*, syster till Fredrik den store av Preussen, fick i Sverige den officiella namnformen *Lovisa Ulrika*. *Desirée Clary*, Jean Baptiste Bernadottes maka, heter som svensk drottning *Desideria*. (Hennes man blev *Karl XIV Johan*, och det var väl det enda

som var riktigt svenskt med honom.) *Joséphine* av huset Leuchtenberg blev som maka till Oscar I drottning *Josefina*. (Men Oscar har kommit undan med c i namnet.)

Utländska regenter i äldre tid normaliseras också. Franska kungar med namnet *Louis* blir *Ludvig*, och *Charles, Carlo, Carlos, Carol, Karel* och *Károly* blir alla *Karl* på svenska. Hur skulle man annars hantera dem? Somliga var överhuvud i flera länder, med namnformen efter landets huvudspråk.

Tillnamnen försvenskar vi också: *Charles le Chauve* blir *Karl den skallige*, hans far *Louis le Pieux* blir *Ludvig den fromme*, *Philippe le Bel* blir *Filip den sköne*, *John Lackland* blir *Johan utan land* och Preussens *Friedrich der Grosse* blir *Fredrik den store*.

På motsvarande sätt normaliserar andra språk egna och andras regenter. På franska blir *Karl* oberoende av nationalitet *Charles*; vår *Karl XII* blir *Charles XII*. *Henrik, Heinrich, Henri* och *Enrique* blir alla på engelska *Henry*.

Men i de fall vi har tillgång till kungliga namnteckningar, varför inte följa stavningen där?

Saken är den att det inte var så noga med stavningen eller ens namnformen i äldre tid. I dag uttrycker man sin identitet med skrivsättet: det är skillnad på *Eva, Ewa* och *Efva*. Författaren August Bondeson lät sin folkskollärare Johan Persson byta upp sig till *John Chronschough*. Men *Gustav Vasa* (som för övrigt aldrig hade *Vasa* som tillnamn, i regentlängderna heter han *Gustav I*),

han ändrade både handstil och skrivsätt flera gånger under sitt liv och undertecknade sina skrivelser med såväl *Gustaff* som *Gostavus*. Hans levnadstecknare *Peder Swart* skrev *Götstaff*. I folkmun var han gamle kung *Gösta*.

Karl XII använde ofta den latiniserade formen *Carolus* även när han skrev på svenska, liksom *Gustav II Adolf* kunde ta till namnformen *Gustavus Adolphus*.

Gustav III skrev sig som *Gustave* när han skrev på franska.

Det går med andra ord inte alltid att fastslå en autentisk skrivform för varje enskilt majestät i äldre tid.

I modern tid däremot, om man med det menar det senaste storårhundradet, behåller kungligheter sin namnform: *drottning Margrethe*, *kung Haakon VII*, *drottning Elizabeth II*, *tsar Nikolaj* (i svensk transkribering), *prins Charles*, *prins Frederik*, *drottning Louise*, *prinsessan Christina*, *kung Carl XVI Gustaf*, *prins Carl Philip*. Namnen är i dag personliga, inte officiella.

Nu har det bildats ett sällskap med syftet att främja forskning och sprida kännedom om *Gustav III*, hans person, liv och verk. Det bär namnet *Sällskapet Gustaf III*. Naturligtvis kan man inte hävda att det vore fel att låta namnet på ett sällskap skrivas på det sätt föremålet för intresset hade som personlig signatur. Men i andra sammanhang får den flitigt skrivande och undertecknande monarken, vad han än kunde ha ansett därom, finna sig i att behandlas som vilken kunglighet som helst före modern tid. *Gustav III*, med andra ord.

Olof Åhlström

i nytt ljus

Bellmans musikförläggare Olof Åhlström var ämnet för årets Byströmföreläsning den 4 februari.

av Jennie Nell

Solen sken, himlen var blå, och visst kvittrade också några fåglar på Carl Michael Bellmans 278:e födelsedag. Drygt femtio personer hade samlats i Börssalen för att lyssna till musikern och musikforskaren *Bernt Malmros* föredrag om "Olof Åhlström – Bellmans musikförläggare", med sångligt bistånd av sopranen *Anna Nyhlin*. Sällskapets ordförande Mats Hayen inledde med ett avslöjande att han bakom en bokhylla i sällskapet Bellmans Minnes lokaler återfunnit en version av *Fredmans sånger* som kanske kan vara av Åhlströms hand. Kanske till och med tryckförlagan till den andra utgåvan av sångerna. Hayen och Malmros forskar vidare kring detta fynd och vi väntar med spänning på att se vad som kan komma därav.

Trots att det är välkänt att Bellman fick hjälp med utgivningen av sina epistlar är det längesedan vi fick en noggrannare genomgång av Åhlströms insats och betydelse, såväl i relation till Bellman

som till svenskt, sengustavianskt musikliv. När det gäller epistlarna och sångerna är det inte utan att både musikförläggaren Åhlström och textredigeringen Johan Henrik Kellgren ibland demoniseras i förhållandet till Bellman: hur mycket ändrades, hur mycket "tvingade" de Bellman att gå med på?

Bernt Malmros har ägnat mycket tid och möda åt att forska i äldre tiders musikpraxis. Med sitt föredrag, som tog oss till platser i Stockholm och till människor i Bellmans och Åhlströms bekantskapskrets, lyckades han avliva antagandet att Bellman skulle ha klarat sig bättre

Bernt Malmros presenterar musikprofiler i Bellmans Stockholm.

Bellmansällskapet tackar Stiftelsen Tornspiran för bidrag till evenemanget.

utan hjälp inför utgivningen av epistlar och sånger, och han visade att den process som Bellman, Kellgren och Åhlström genomgick i utgivningsarbetet av text och noter låg helt i linje med tidens sed. Malmros påpekade att Bellmans försäkran i utgåvan av epistlarna att "Efterföljande Samling af Fredmans 82 Epistlar är af mig, så til Poesien som Melodierne, öfversedd, rättad och erkänd" skulle tas på allvar. Dessutom fick Bellman betalt, något som var ganska ovanligt vid tiden. Normalt sett fick man själv betala för att få sina noter tryckta. Det indikerar, anser Malmros, att Bellman och Åhlström arbetat fram en version av varje sång som lämpade sig väl för tryck och som skulle sälja, och man satsade på en version som skulle behålla sin popularitet i långa tider. Omfång och tessitura (tonspann) är satta för mansröst och noterade som baryton som kan sjunga tenor, föga förvånande då ljusa röster var favoriserade vid den tiden.

Bernt Malmros framhöll även det omfattande arbetet som Åhlström ägnade åt att lyssna, nedteckna och arrangera sångerna på ett sätt som gav utrymme för improvisation. Han argumenterade övertygande för att Bellman och Åhlström arbetat utifrån tanke om register

(röstens tonhöjdsområde) snarare än framföringsätt, vilket var ett sätt att göra musik för hemmet – en praxis Åhlström använde också för sin *Musikaliskt Tidsfördrif*, en tidskrift i Stockholm för vilken Åhlström var redaktör och som utgavs mellan 1789 och 1834, och likaså i *Skaldestycken satta i Musik*, 1794–1823. Förutom arrangemang av orkestermusik för piano och utdrag ur operor, inkluderade Åhlström i *Skaldestycken* cirka 200 dikter av svenska poeter som han tonsatte (för den som är intresserad finns flera årgångar digitaliserade vid Göteborgs universitetsbibliotek). Malmros fantiserade inlevelsefullt om den vänskap som förmodligen utvecklades mellan Bellman och Åhlström i deras gedigna arbete med epistlarna och som ordensbröder i Par Bricole, något som kan anas i det att Åhlström vid Bellmans begravning i Klara kyrka spelade melodier som skalden hade sjungit för honom.

Förutom på relationen Bellman–Åhlström fokuserade Bernt Malmros på Åhlström själv. Publiken fick ta del av hans brokiga biografi och hans imponerande "multitasking"-förmågor som kamrer i Krigskollegium, krigsråd, "orgelnist" i Sankt Jacobs kyrka, tonsättare, notförläggare, redaktör och insamlare och nedtecknare av folkmusik. Exempelvis nedtecknade Åhlström egenhändigt drygt 200 polskor, på vilket vi fick ett förnämligt smakprov av Bernt Malmros, som framförde *Polonoise*, *Thema Varié par*

Foto: Tommy Grünbaum

Anna Nyblén med en röst som hämtad från tidens musikaliska salonger.

Åhlström och ett par andra av Åhlströms egna kompositioner. Åhlströms insats för den svenska musiken, inte bara genom att ha förevigat gångbara versioner av Bellmans verk, framhölls väl i Malmros föredrag.

Som lysande avslutning bjöds publiken även på sång. Anna Nyhlins kristallklara stämma sjöng in våren i åhörarnas vinterfrusna hjärtan med Åhlströms tonsättningar av Franz Michael Franzén, Anna Maria Lenngren, Per Adolf Granberg och Axel Gabriel Silverstolpe, allt till Bernt Malmros ackompanjemang på Svenska Akademiens låt vara inte helt tidsenliga flygel.

Publiken begav sig hemåt upplyst, uppvärmd och säkert med ett förnyat intresse för Olof Åhlström.

Bernt Malmros har tillsammans med bland andra Anna Nyhlin spelat in tre cd-skivor med Åhlströms sånger och klaverstycken: *Goda gosse glaset*, *Vårt kön så föga det behöver* och *Nu*, alla med sångtexter och kommentarer. Rekommenderas!

Till sjöss med Bellman i maj!

Förra årets Bellmankryssning med Viking Lines *Cinderella* blev uppskattad. Den 6–7 maj 2018 går vi ut på Östersjön igen med ett nytt program.

Artister i år är *Martin Bagge*, känd som en av dagens absolut främsta Bellmansångare, *Mikael Samuelson*, ackompanjerad av den oförliknelige *Bengan Janson*, och *Lena Lövdahl*, skådespelare och Bellmantolkare som också kommer att berätta om livet i 1700-talets Stockholm.

Sällskapetets ordförande *Mats Hayen* talar om Bellman som samtiden såg honom, forskaren *Jennie Nell* (tillika vår sekreterare) om naturen i Bellmans diktning och *Henrik Mickos* – bland mycket annat även dryckeshistoriker – om vad man drack på Bellmans tid. Med provsmakning! Och så blir det samtal om Fred Åkerström som Bellmansångare.

Gå ombord den 6 maj kl. 17 i Stadsgården och stig i land där nästa dag kl. 15.15.

Möt artister och föredragshållare vid måltider och pauser. Läs mera om programmet, om de medverkande, om mat och dryck, och boka på:

www.vikingline.se/hitta-resa/kryssningar/temakryssningar/bellmankryssning/

Vi ses ombord! Arrangörer: Bellmanssällskapet och Viking Line.

Höst med CMB på Stadsbiblioteket

Bellman om hösten var temat för Bellmansällskapets program på Stockholms stadsbibliotek den 22 november 2017.

Mats Hayen läste inlevelsefullt (och utan manus) Bellmans septemberdikt till väninnan *Helena Quiding* på *Helenberg* (i dag *Lilla Skuggan*) från 1791.

Jennie Nell talade om den mörka årstiden i 1700-talets poesi – eller snarare frånvaron av den i upplysningsdikt och pastoraler, i motsats till den efterföljande romantiken.

Olof Holm berättade om Bellmans sista sjukdomspräglade höst 1794.

Sång och gestaltning blev det när skådespelaren *Richard Forsgren* läste samtida ögonvittnesskildringar av Bellman och framförde ett par av epistlarna, och kvällen avslutades med att unge *Leo Krepper*, som dittills ackompanjerat på gitarr, svepte med åhörarna i en rad stämningsfulla variationer över ”Märk hur vår skugga”. Bellmansällskapets medlemmar har haft tillfälle att möta de båda artisterna vid tidigare tillfällen, senast vid årsmötet i april. Denna kväll fick en fulltalig entusiastisk publik bekräftat att Bellmantraditionen förnyas och lever vidare. CG

*Mats Hayen högst upp, där-
under Leo Krepper och Richard
Forsgren. Olof Holm och Jennie
Nell här intill.*

Foto: Tommy Grünbaum

Till ett fruntimmers undsättning

Carl Michael Bellman bekände i sin levernesbeskrivning det väl ingen i hans samtid tvivlat på: hans ”olyckliga benägenhet att så innerligen hålla av fruntimmer”. Han spårar en kärleksgudinna när han får se en gammal utsliten stubb på sopbacken eller en uttrampad nedkippad sko, ”en Fruntimmers-sula”.

Men när han skriver en supplik till vännen ämbetsmannen *Elis Schröderheim* med bön att en fattig änka ska få sälja ”hembryggardricka”, då försäkrar han att det inte beror på fruns i fråga behag. (Att hon var hembryggare innebar att hon inte var medlem i bryggarskrået och sålunda inte hade några privilegier.)

För en Enka, at få sälja hembryggardricka.

Välborne Herr Kungelig Expeditions-Secrétaire!

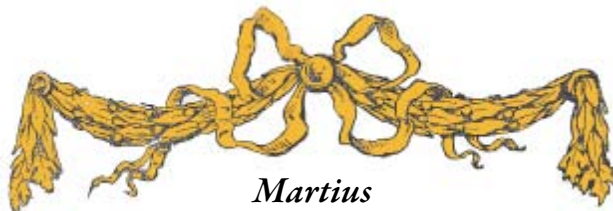
*Om hon vore minsta vacker,
Om hon ägde små manér,
Men hon skrämman kan Cossacker,
När hon ur sin hufva ler;
Och om gumman, som är Enka,
Mindre skrynkelig vor' och brun,
Då kund' man med skäl miss-tänka
At jag sucka för den Frun.*

*Men jag ryser, då jag märker
Fattigdomens djupa nöd:
Moders-hjertat slår och värker,
Barnen be sin Mor om bröd.
Modren gråter, Barnen buga,
Ömt på lutan klingar jag:
Lät nu gumman i sin stuga
Sjunga G u s t a f s k å l i dag.*

(Senast april 1782. StU IX.)

Vinjett av *Monique d'Argentré-Rask*.

Martius

*Titta ur ditt fönster ut
Vid det glada dropp som rinner:
Rättnu du en grönska finner
Kring din lilla förstug-knut.*

Ur en almanacka till vännen hovgulddragaren
Petter Widman på Elfvik år 1790.

Bellmansstudier 25 har efterfrågats av flera medlemmar. Utgivningen har försenats, men boken kommer under våren i era brevlådor med en rad intressanta uppsatser av *Mats Bagge*, *Stefan Ekman*, *Mats Hayen*, *Peter Lind*, *Lars Lönnroth*, *Jennie Nell* och *Johan Stenström*.

Medlemsavgifter 2018

Kära Bellmanvän!

Dags för medlemsavgiften 2018! Ditt bidrag betyder mycket för oss. Glöm inte att uppge ditt namn och gärna din e-postadress.

Ordinarie medlem: **250 kr/år**. Familjemedlemskap: **350 kr/år**.

Juniormedlem: **100 kr/år** upp till 25 års ålder.

Pg: 45 19 50-0

Hwad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Mats Hayen. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Henrix. ISSN 1104-4683.